

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства юстиції України,
Міністерства внутрішніх справ України,
Офісу Генерального прокурора

22 липня 2024 року № 2116/1501/176

**Порядок
реалізації пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя
за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими
у вчиненні кримінального правопорушення»**

1. Цей Порядок встановлює механізм реалізації пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення» на базі системи надання безоплатної правничої допомоги (далі – Програма).

2. У цьому Порядку терміни вживаються у таких значеннях:

відновне правосуддя у межах Програми – процес, який дозволяє тим, кому була завдана кримінальним правопорушенням шкода, та тим, хто бере відповідальність за завдану шкоду, у випадку їх добровільної згоди та за участю медіатора брати участь у вирішенні питань, що виникають у зв'язку з вчиненим кримінальним правопорушенням з метою примирення, реінтеграції та ресоціалізації учасників кримінально-правового конфлікту, відшкодування завданої шкоди та усунення за можливості наслідків, спричинених кримінальним правопорушенням;

додаткові засоби ресоціалізації та розвитку неповнолітнього – корекційні, освітньо-інформаційні та психолого-педагогічні програми, профілактичні, освітні та навчальні заходи або система таких заходів, профілактичні бесіди, соціально-виховна робота, соціально-корисні види зайнятості, відвідування гуртків, спортивні заняття тощо, що застосовуються для корегування поведінки та стимулювання реінтеграції неповнолітнього, а в деяких випадках і для відшкодування потерпілому завданої шкоди, якщо додаткові засоби ресоціалізації включають дії неповнолітнього на користь потерпілого;

реінтеграція неповнолітнього та потерпілого у межах Програми – процес відновлення порушеної конструктивної взаємодії щодо загальноприйнятого соціально-нормативного життя та співіснування у суспільстві, усунення або мінімізації різниці у становищі та/або правах між неповнолітнім, потерпілим та тими існуючими формами спільнот та/або об'єднаннями людей (держава, громада, населення, сім'я, родина, колектив тощо), яких торкнувся конфлікт, викликаний протиправними діями неповнолітнього, що може досягатися завдяки зміцненню соціальних норм та соціальній адаптації у суспільстві (ресоціалізації неповнолітнього, повернення та/або інтеграції, та/або

відновлення, та/або реабілітації неповнолітнього та потерпілого) з урахуванням прав та особливих потреб потерпілого та неповнолітнього, пов'язаних з відчуттям справедливості, захищеності та безпеки у суспільстві, а також іншим впливом на них, який має місце за наслідками кримінального правопорушення;

ресоціалізація неповнолітнього – свідоме відновлення неповнолітнього в соціальному статусі повноправного члена суспільства та повернення до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя у суспільстві, формування позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки;

угода за результатами медіації у межах Програми (далі – угода за результатами медіації) – угода, що фіксує результат домовленості між сторонами медіації у межах Програми у погодженій між ними письмовій формі з урахуванням вимог Закону України «Про медіацію», включно з домовленостями про відшкодування завданої шкоди та узгоджені учасниками медіації у межах Програми додаткові засоби ресоціалізації та розвитку неповнолітнього, який бере участь у Програмі.

Терміни «медіація», «медіатор» вживаються у значеннях, наведених у Законі України «Про медіацію».

3. З метою реалізації Програми проводиться медіація між потерпілим та неповнолітнім, який є підозрюваним, обвинуваченим у вчиненні кримінального правопорушення (далі – медіація), домовленості між якими фіксуються шляхом укладення угоди за результатами медіації.

Відповідно до Програми сторонами медіації є неповнолітній, який є підозрюваним, обвинуваченим у вчиненні кримінального правопорушення (далі – неповнолітній), та потерпілий – фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, або юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди (далі – потерпілий).

У межах Програми медіація застосовується як одна з форм відновного правосуддя, в процесі якої вирішуються питання щодо відшкодування шкоди, завданої потерпілому, реінтеграції потерпілого та неповнолітнього, засобів ресоціалізації неповнолітнього.

4. Програма впроваджує відновний підхід щодо реагування на кримінальне правопорушення і, зокрема, має на меті забезпечити:

відшкодування завданої потерпілому шкоди та його реінтеграцію;
запобігання вчиненню неповнолітніми кримінальних правопорушень повторно;

ресоціалізацію неповнолітніх та зменшення впливу факторів ризику, які зумовлюють їх протиправну поведінку.

Програма включає:

скоординовану організацію ефективної комунікації між неповнолітніми та потерпілими від вчинених кримінальних правопорушень;
проведення медіації між неповнолітнім і потерпілим;
реінтеграцію та додаткові засоби ресоціалізації неповнолітніх (за потреби та можливості).

Проведення медіації забезпечують регіональні/міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги (далі – центр). Медіація проводиться медіатором, включеним до Реєстру медіаторів, які залучаються центрами з надання безоплатної правничої допомоги, та з яким центром укладено договір про надання послуг з медіації (далі – медіатор).

5. Програма може бути застосована у разі:
наявності потерпілого;
наявності неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого;
визнання неповнолітнім факту наявності події кримінального правопорушення;
згоди неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого на участь у Програмі.

Ця Програма поширюється також на осіб, які на момент прийняття рішення про застосування Програми досягли 18-річного віку. Умовою поширення Програми на осіб, які досягли 18 років, є вчинення ними кримінального правопорушення у неповнолітньому віці.

6. У кримінальних провадженнях, які відповідають умовам, визначеним в абзацах другому – третьому пункту 5 цього Порядку, дізнавач або слідчий, який здійснює досудове розслідування, інформує неповнолітнього та його законного представника, потерпілого та його законного представника про можливість реалізації Програми шляхом залучення центром медіатора.

Одночасно дізнавач або слідчий вручає неповнолітньому та його законному представнику, потерпілому та його законному представнику пам'ятку про участь у Програмі відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення, за формою, наведеною в додатку 1 до цього Порядку.

Заходи, визначені абзацами першим – другим цього пункту, вживаються прокурором, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, якщо ним буде встановлено, що слідчий або дізнавач не поінформували неповнолітнього та його законного представника, потерпілого та його законного представника про можливість реалізації Програми.

7. Дізнавач, слідчий або у випадках, визначених абзацом третім пункту 6 цього Порядку, прокурор у разі надходження згод на участь у Програмі відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними,

обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення, та обробку персональних даних за формою, наведеною в додатку 2 до цього Порядку, від неповнолітнього та його законного представника, потерпілого та його законного представника, що містять їхні контактні дані, передає такі згоди разом із супровідним листом до центру.

8. Центр протягом одного робочого дня після отримання інформації за формою, наведеною в додатку 2 до цього Порядку, від дізнавача, слідчого, прокурора:

приймає рішення про залучення медіатора для реалізації Програми та видає медіатору доручення для надання послуг з медіації (здійснення заходів з підготовки до медіації, необхідних для прийняття рішення про участь в медіації, та проведення медіації), передає йому інформацію щодо правової кваліфікації кримінального правопорушення та контактні дані неповнолітнього, його законного представника, захисника підозрюваного, обвинуваченого (далі – захисник), потерпілого, за наявності його законного представника, представника у кримінальному провадженні (далі – представник потерпілого), отримані від дізнавача, слідчого, прокурора. Рішення про залучення медіатора приймається із дотриманням черговості призначення медіаторів, рівномірного навантаження на них та з урахуванням найближчого їх місцезнаходження;

організовує проведення зустрічей між неповнолітнім, його законним представником, захисником (за згодою), потерпілим, представником потерпілого (за згодою), законним представником та медіатором.

За результатами здійснення заходів з підготовки до медіації медіатор пропонує неповнолітньому, потерпілому, їх законним представникам заповнити заяву про участь у Програмі відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення, за формою, наведеною в додатку 3 до цього Порядку.

Протягом одного робочого дня після заповнення заяви медіатор передає її до центру.

Центр протягом одного робочого дня після отримання заяв приймає рішення про застосування Програми, про що письмово повідомляє дізнавача, слідчого, або у випадках, передбачених абзацом третім пункту 6 цього Порядку, прокурора, а також інформує захисника, представника потерпілого (за наявності контактних даних) та уповноважений орган з питань пробації за місцем проживання неповнолітнього протягом одного робочого дня після прийняття такого рішення.

Захисник та/або представник потерпілого можуть вчинити дії, передбачені пунктом 6 цього Порядку, та передати до центру згоду на участь у Програмі за формою, наведеною в додатку 2 до цього Порядку, для залучення медіатора відповідно до абзаців першого – третього цього пункту Порядку.

Якщо центр отримав заяви про участь у Програмі в межах одного кримінального провадження щодо двох або більше неповнолітніх, в тому числі яких визнано потерпілим у кримінальному провадженні, центр шляхом видачі

окремих доручень для надання послуг з медіації залучає для реалізації Програми двох медіаторів (за наявності).

За наявності обставин, що унеможливають надання послуг з медіації двома медіаторами, підготовчі заходи та/або медіація не припиняються.

Якщо під час підготовчих заходів до медіації медіатор не отримав заяву про участь у Програмі за формою, наведеною в додатку 3 до цього Порядку, зокрема, неповнолітній, потерпілий, їх законні представники не мають можливості брати участь у Програмі або відмовляються брати в ній участь, медіатор письмово інформує про це центр протягом одного робочого дня з дня настання таких обставин.

9. Медіатор інформує неповнолітнього, його законного представника, захисника, потерпілого, представника потерпілого (за наявності контактних даних), законного представника про порядок застосування Програми, її наслідки, роз'яснює особливості проведення медіації, її наслідки, можливість участі захисника неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого та представника потерпілого у кримінальному провадженні (за згодою) у підготовчих заходах до медіації та процедурі медіації. Якщо неповнолітній та потерпілий погоджуються врегулювати конфлікт за допомогою медіації, пропонує укласти договір про проведення медіації відповідно до Закону України «Про медіацію».

Медіатор під час проведення медіації надає можливість сторонам медіації дійти згоди щодо умов угоди за результатами медіації та надає неповнолітньому, потерпілому, їх законним представникам форму угоди за результатами медіації у межах Програми відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення, наведену в додатку 4 до цього Порядку, для ознайомлення і визначення дати наступної зустрічі для її укладення.

10. Законний представник неповнолітньої особи підписує угоду за результатами медіації як особа, яка дає згоду на вчинення дій неповнолітньою особою у межах обсягу її цивільної дієздатності.

Якщо дії чи інтереси законного представника суперечать інтересам неповнолітнього, медіатор інформує центр та захисника. Центр письмово інформує про це дізнавача, слідчого, прокурора.

11. Для визначення додаткових засобів ресоціалізації, що можуть бути передбачені угодою за результатами медіації, а також отримання консультативної підтримки з питань їх обрання щодо конкретного неповнолітнього центру за погодженням з Координаційним центром з надання правничої допомоги можуть укладати угоди про співпрацю з установами, організаціями, фізичними особами (за згодою), діяльність яких спрямована, зокрема, на розвиток особистості неповнолітніх, їх ресоціалізацію, якими визначати взаємодію щодо порядку та способів отримання такої

консультативної підтримки, реалізації визначених засобів ресоціалізації та моніторингу результатів їх реалізації.

З метою отримання загальної інформації щодо особистості неповнолітнього, включаючи його соціально-психологічну характеристику та криміногенні потреби, для визначення додаткових засобів ресоціалізації за згодою неповнолітнього та його законного представника під час підготовки до медіації або її проведення центри можуть залучати психологів за умови їх наявності в порядку, встановленому Координаційним центром з надання правничої допомоги.

Порядок взаємодії центрів та уповноважених органів з питань пробації щодо реалізації Програми в частині виконання положень цього пункту визначається Координаційним центром з надання правничої допомоги та Державною установою «Центр пробації».

12. Не пізніше наступного робочого дня після укладення угоди за результатами медіації медіатор передає один її примірник до центру.

У разі неможливості чи відмови неповнолітнього та/або потерпілого, їх законних представників від укладення угоди за результатами медіації медіатор інформує про це центр не пізніше наступного робочого дня з дня настання таких обставин.

Центр не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє про це дізнавача, слідчого або у випадках, передбачених абзацом третім пункту 6 цього Порядку, прокурора, а також інформує захисника.

13. Після укладання угоди за результатами медіації центр готує інформацію щодо результатів участі неповнолітнього у Програмі відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення, за формою, наведеною в додатку 5 до цього Порядку.

Участь неповнолітнього та потерпілого у Програмі не обмежується строками здійснення кримінального провадження.

Якщо сторони медіації за умовами угоди за результатами медіації визначили строки виконання зобов'язань після закінчення строку досудового розслідування, центр повідомляє про це прокурора, захисника підозрюваного, обвинуваченого.

14. У разі надходження від центру інформації щодо результатів участі неповнолітнього у Програмі до закінчення досудового розслідування дізнавач, слідчий, прокурор долучає її до кримінального провадження і враховує при закінченні досудового розслідування.

З метою забезпечення урахування особливостей порядку кримінального провадження щодо неповнолітніх та вжиття заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього, прокурор:

1) за наявності підстав, визначених частиною четвертою статті 56, пунктом 7 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), приймає рішення про закриття кримінального провадження.

Про прийняте рішення протягом п'яти діб письмово повідомляє центр та обласну прокуратуру, яка невідкладно інформує про це Офіс Генерального прокурора, із наданням копії відповідної постанови;

2) за наявності підстав, визначених статтями 45–48 Кримінального кодексу України (далі – КК України), статтею 497 КПК України, звертається до суду з клопотанням про звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності чи застосування примусових заходів виховного характеру;

3) вирішує питання про укладення угоди з неповнолітнім із дотриманням вимог глави 35 КПК України;

4) за відсутності наведених підстав звертається до суду з обвинувальним актом, у якому може врахувати результати участі неповнолітнього у Програмі як обставини, які пом'якшують покарання, відповідно до статті 66 КК України.

Якщо інформація про результати участі неповнолітнього у Програмі надійшла після закінчення досудового розслідування, прокурор роз'яснює неповнолітньому, який брав участь у Програмі, його законному представнику право надавати її самостійно до суду та в такому випадку враховує її під час судового розгляду, зокрема:

висловлює позицію щодо наявності підстав для закриття кримінального провадження згідно з частиною четвертою статті 56, пунктом 7 частини першої статті 284 КПК України, звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності на підставі статей 45–48 КК України, затвердження судом угоди у кримінальному провадженні;

за наявності підстав обґрунтовує в судових дебатах необхідність урахування результатів участі неповнолітнього у Програмі як обставину, яка пом'якшує покарання, або звільнення від покарання на підставі частини четвертої статті 74, статті 105 КК України, або призначення покарання відповідно до пункту 3 частини першої статті 65, статей 66, 69, 69¹ КК України.

Прокурор протягом десяти робочих днів з моменту набрання законної сили судовим рішенням у кримінальному провадженні щодо неповнолітнього, який брав участь у Програмі, надає його копію та інформацію про причини та умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, вжиті під час Програми заходи, спрямовані на їх подолання, через обласну прокуратуру до відповідного Департаменту Офісу Генерального прокурора, а також письмово інформує центр про рішення у кримінальному провадженні.

15. Програма реалізується незалежно від закінчення строків здійснення досудового розслідування та судового розгляду.

16. Дізнавач, слідчий, прокурор можуть інформувати неповнолітнього, який є підозрюваним, обвинуваченим у вчиненні кримінального правопорушення, потерпілого, їх законних представників про можливість врегулювання конфлікту за допомогою медіатора поза межами Програми, якого вони можуть обрати самостійно.

У випадках врегулювання конфлікту за допомогою медіатора поза межами Програми, якого обрано самостійно, Програма, визначена цим Порядком, не застосовується.

17. Порядок моніторингу результативності реалізації Програми визначається Міністерством юстиції України, Міністерством внутрішніх справ України та Офісом Генерального прокурора.

**Заступник директора
директорату –
начальник Головного
управління
кримінальної юстиції
Директорату
правосуддя та
кримінальної юстиції
Міністерства юстиції
України**

Інна
ФЕСЕНКО

**Директор
Департаменту взаємодії
з Національною
поліцією України
Міністерства
внутрішніх справ
України**

Микола
ГРІНЦОВ

**Начальник
Департаменту захисту
інтересів дітей
та протидії домашньому
насильству Офісу
Генерального
прокурора**

Юлія
УСЕНКО